

Páll Zoltán

Libanon – mindennapi dzsihad

Az utóbbi két évtizedben Libanon a politikai iszlám kapcsán gyakran került az újságok címlapjára, vagy vált tudományos értekezések témájává. Az írások többsége azonban leginkább az Izrael ellen harcoló síita Hezbollahra koncentrált. Noha a szunnita radikális csoportok talán még régebben jelen vannak a „cédrusok országában”, ezek befolyását az elemzők egészen eddig nem tartották jelentősnek, mondván, hogy a helyi szunnita közösség tanultabb és nyitottabb, mint a régió más országaiban élő, így körében nem nyerhetnek teret a fundamentalista irányzatok. A 2007 nyarán a libanoni hadsereg és a Fatah al-Iszlám dzsihadista csoport között Tripoli mellett lezajlott három hónapos véres konfliktus azonban ráirányította a figyelmet a palesztin menekülttáborokban megbúvó, az al-Káidához köthető, az iszlám téziseit lesarkító, radikális szalafita sejtekre, melyek kihasználva az ország instabil politikai helyzetét, rohamosan növelik befolyásukat.

Mindezek kapcsán igen aktuális Bernard Rougier francia szociológus, iszlámkutató könyve, a *Mindennapi dzsihad*, amely a dzsihadista irányzat elterjedését vizsgálja Libanon mintegy 400 ezer, táborokba zsúfolt, alapvető emberi jogaitól megfosztott palesztin menekültje között.

A szerző, aki jelenleg a párizsi Sciences-Po kutatója és a bejrúti Szent József Egyetem oktatója, az iszlám radikalizmus elterjedését kutatja Libanon szunnitái és a palesztinok között. Négy évet élt a Szidón melletti Ain al-Hilva menekülttáborban. E kutatás terméke e könyv, amelyben a radi-

kális sejtek kialakulásának történelmi hátterét, tagjainak társadalmi bázisát mutatja be. Emellett nagy figyelmet fordít az általuk követett, a sajátos libanoni palesztin millió által is formált ideológiai irányzat elemzésére.

A könyv *Szalafita dinamika* című első fele három fejezetből áll, amelyekben az Ain al-Hilvában fellelhető dzsihadista csoportok létrejöttével foglalkozik.

Az első fejezet bemutatja, hogyan terjed el a szunnita iszlámizmus Libanon 1982-es, Izrael általi lerohanását követően. Miután a zsidó állam csapatai elfoglalták az ország déli felét és a fővárost, a Palesztinai Felszabadítási Szervezet (PFSZ) – és ezzel a palesztin nacionalizmus szekuláris irányzatainak – befolyása jelentősen csökkent a menekültek körében. Az így keletkezett vákuum következtében egyre nagyobb teret nyertek a Muzulmán Testvérek ideológiáját képviselő libanoni és palesztin prédikátorok. Ők Izraelt jelölték meg fő ellenségnek, és a forradalmi Irán támogatását élvezték, amely a világ összes muszlimját magába foglaló közösség, az *umma* – és nem csak a síiták – vezető hatalmának tüntette fel magát. Álláspontjukat az is befolyásolta, hogy a Muzulmán Testvérek egyiptomi vezetősége üdvözölte a teheráni teokratikus rendszer létrejöttét, és követőiket arra biztatták, tegyenek az iszlám két legnagyobb felekezete közötti megosztottság felszámolásáért.

Ez a szunnita–síita szövetség a polgárháború befejeztével, a kilencvenes évek elején kezdett felbomlani. Sok radikális szunnita rossz szemmel nézte a bőkezű

iráni anyagi támogatások ellenére általuk mégiscsak eretneknek tekintett síiták megnövekedett regionális hatalmát. Noha támogatták a Hezbollahot az Izrael elleni harcban, kezdett kialakulni körükben egy erősen szektáriánus, a síitákat kizáró identitás. A radikális szunnita értekezéseknek egyre gyakrabban vált témájává a másik muszlim felekezet kritikája. Mindez annak is köszönhető, hogy a palesztin menekülttáborok iszlámistái ezer szállal kapcsolódtak a radikális szunnita, vahhábita nézeteket képviselő Perzsa(Arab)-öbölbeli szponzorokhoz is.

A második fejezet az afganisztáni háború kapcsán kibontakozó nemzetközi dzsihádisták irányzat kialakulását tárgyalja röviden, majd annak elterjedését mutatja be a libanoni palesztinok között a kilencvenes években.

A szerző által részletesebben vizsgált Ain al-Hilvában két mozgalom jött létre. Az an-Núr mecset köré szerveződő al-Haraka al-Iszlámijja al-Dzsihádjija (Dzsihádisták Iszlám Mozgalom) és az Uszbat al-Anszár (Hívek Szövetsége) gyakorlatilag ugyanazt a szalafita–dzsihádisták ideológiai áramlatot képviselik. Céljuk a tábor saját felfogásuk szerint való „iszlámizálása”, illetve az általuk képviselt tanok szélesebb exportja. Elveiket különböző kiadványok terjesztésével, kábeltelevízió és rádiócsatornák működtetésével hirdetik. Híveik nem csupán palesztinok közül kerülnek ki, hanem libanoni tagokat is sikerült toborozniuk.

A szerző részletes képet ad a Hívek Szövetsége és a Dzsihádisták Iszlám Mozgalom tagjai által vallott eszmerendszerről is. Ez nem ismeri el a nemzetállami kereteket; azokat az iszlám egység bomlasztására szolgáló nyugati találmánynak tartja. Ezért a palesztin nacionalizmus az Isten által megalkotott törvénnyel, a saríával ellentétes. A muszlim identitást csakis és kizáró-

lag az ummához való tartozás határozhatja meg. Az Izrael elleni küzdelmet ebből kifolyólag nem a muszlimok központi problémájának tekinti, hanem egy szinten kezeli a csecsen, a koszovói, az afgán vagy a boszniai konfliktussal, amelyekben a Nyugat hitetlen erői próbálkoznak az iszlám megsemmisítésével. A muszlimok leg súlyosabb történelmi tragédiájaként ezért a dzsihádisták nem Izrael 1948-as megalapítását, hanem a kalifátus 1924-es megszüntetését tekintik. Fő ellenségnek nem a cionista rezsimet, hanem a nyugati világot és az annak közel-keleti törekvéseit kiszolgáló arab rendszereket tekintik. A szalafiták célja az iszlám társadalom rekonstrukciója. Az ezt keretbe foglaló állam formája pedig csakis a kalifátus lehet.

Ezek a nézetek vonzó alternatívát jelentenek sok palesztin fiatal számára, mivel kiemelik őket a vereségekkel és jogfosztottsággal terhelt nacionalista keretek közül, és egy annál magasabb rendű, nemzetek fölötti közösség egyenrangú tagjává teszi őket.

Az Ain al-Hilva menekülttábor dzsihádistái 1995-ben jelentek meg a libanoni köztudatban, amikor a Hívek Szövetségének fegyveresei végeztek a Szíria által támogatott, misztikus elemeket is magába építő iszlám mozgalom, az al-Ahbás (etiópok, nevüket alapítójuk származásáról – al-Habasi – kapták) vezetőjével, Nizár Halabivel. A gyilkosság része annak a küzdelemnek, amit a szalafiták az általuk eretneknek tekintett muszlim irányzatok ellen folytatnak. Rougier könyve harmadik fejezetének ez a témája. Nizár Halabi megöléséért a libanoni bíróság három fiatal iszlámistát – két libanont és egy palesztint – ítélt halálra. A kivégzések alkalmat adtak a Hívek Szövetségének és egyéb szalafita köröknek, hogy diskurzusukat a libanoni vallási felekezetek közötti ellentétek síkjára he-

lyezzék át. Megfogalmazásuk szerint a bírói döntések példátlan szigorúsága a szunnita közösséget célozta, azt szolgálta, hogy a síiták és keresztények uralta állam meggyengítse a szunnitákat.

A könyv második része – *Polgárháborús ideológia* címen – négy fejezetből áll. Itt a szerző elhelyezi Ain al-Hilva dzsihadistáit Libanon politikai térképén, illetve az általuk vallott eszmerendszerből kiindulva bemutatja, miképpen tekintenek az országban az olyan aktuális társadalmi kérdésekre, mint a felekezetiesség vagy a politikai részvétel.

Az első fejezet témája a dzsihadisták és a táborokban fenntartott fegyveres jelenlétét a kilencvenes években helyreállító Fatah küzdelme az Ain al-Hilva feletti dominanciáért. Az országot 2005-ig megszállva tartó szíriai hadsereg és a libanoni hatóságok megtűrték, sőt áttételesen támogatták a szalafita militánsokat, hiszen Damaszkusz érdekei azt diktálták, hogy minden eszközzel megakadályozzák Jasszer Arafat mozgalmát abban, hogy újból kiszélesítse befolyását a menekültek körében. Emellett a szalafitáknak a többi felekezet ellen uszító propagandája is jól jött Szíriának, mert a vallási közösségek közötti megosztottság hangsúlyozása legitimálta csapatainak jelenlétét Libanonban. Ezzel a Hívek Szövetsége és a Dzsihadista Iszlám Mozgalom áttételesen részévé vált a térségbeli politikai küzdelmeknek.

A második fejezet Ain al-Hilva leginkább tisztelt dzsihadista prédikátorának, Dzsamál Khattáb sejknek a szónoklati témáit veszi górcső alá. A hittudós beszédeinek központi témái a vallás és a szekuláris politikai rendszerhez való viszony, illetve a Libanon egyik fő államalkotó tényezőjét jelentő keresztény közösséggel való kapcsolat.

Dzsamál sejk a szekuláris politikai rendszert az iszlámmal ellentétesnek tekinti,

mert legitimációs alapját maguk az állampolgárok adják. A szalafiták szerint a szuverenitás csak Istené lehet, ezért az is hitetlen, aki részt vesz a törvényhozásban, vagy akár szavaz a választásokon.

A sejk beszédeiben heves támadásokat intéz a keresztények ellen, akiket a Nyugat ügynökeinek nevez. Szerinte, amíg a keresztények a meghatározói a politikai életnek, addig a muszlimok folyamatosan hátrányt szenvednek. Ideális esetben a keresztények, mint minden nem muszlim, csak védett kisebbségként, többletadó megfizetése mellett élhetnének az iszlám földjén.

A libanoni palesztinok előtt az oslói megállapodás után beszűkültek a szekuláris felsőoktatásban való részvétel lehetőségei. Ennek köszönhetően sok fiatal tanul tovább az ország szunnita vallási egyetemén. Ezek közül is főleg az államtól független intézmények a népszerűek körükben, melyekben szintén erős a szalafita irányvonal, noha nem annak militáns válfaja. A harmadik fejezet ezt a szocializációs miliőt elemzi, mely a diákokat nem származásuk, hanem vallásos meggyőződésük alapján kezeli. Ezáltal feledtetni a palesztinokkal kirekesztett mivoltukat, és a szerző szavai szerint „megnyitja az utat számukra egy univerzális állampolgárság felé”.

A könyv utolsó fejezete egy Észak-Libanban, Dinija régióban létrehozott militáns szalafita hálózat esetét mutatja be, amely kapcsolatban állt Ain al-Hilva dzsihadistáival. A csoportot 1999 utolsó napjaiban a hadsereg számolta fel véres küzdelmek során. Noha a hivatalos verzió szerint a milícia iszlám kormányzást szándékozott bevezetni a régióban, a szerző más magyarázatot kínál. Rougier azt állapítja meg, hogy a militánsokat sokkal gyakorlatiasabb célok vezérelték. Olyan, az állam által nem ellenőrzött szunnita fegyveres jelenlétet akartak teremteni Libanon-

ban, amellyel a síiták már rendelkeznek a Hezbollah révén.

Berard Rougier a könyv utószavában kifejti véleményét, amely szerint a nemzetközi közösség és a Bush-adminisztráció felelős a dzsihádisták hálózatok elterjedéséért a libanoni menekülttáborokban. Azzal, hogy Izraelnek szabad kezet adtak, meggyengítették a Palesztin Hatóságot, és ezzel az egész palesztin nemzeti mozgalmat, teret engedve a szír és iráni befolyás mellett az Oszáma bin Ládénhez és Ajman az-Zaváhirihöz köthető nem állami tényezőknak.

Rougier logikailag kiválóan megszerkesztett, rendkívül gazdag forrásanyaggal dolgozó művében az olvasó aligha találhat sok hibát. A könyv egyetlen gyenge láncszeme a szerzőnek az a kijelentése, hogy „manapság már nem beszélhetünk palesztin társadalomról Libanon menekülttá-

boráiban, oly nagy a szakadék a PFSZ és annak kemény magja, a Fatah, illetve szalafita militánsok között”. Valójában a libanoni palesztin népesség nagy többsége még mindig a szekuláris mozgalmak vagy az ideológiai bázisukba a nacionalizmust szintén beépítő Hamász és Iszlám Dzsihad mögött sorakozik fel. Így a dzsihádisták, noha jelentős erőt képviselnek, a menekülttáborok lakóinak viszonylag egységes, a szülőföldhöz, Palesztinához kötődő identitását aligha bomlaszthatják meg.

(Bernard Rougier: *Everyday Jihad. The Rise of Militant Islam among Palestinians in Lebanon*. Translated by Pascale Ghazaleh. Cambridge, MA – London, 2007, Harvard University Press, 333 o. Eredeti kiadás: *Le Jihad au quotidien*. Paris, 2004, éditions PUF – Proche-Orient, 262 o.) ■

Nemzet és biztonság

A folyóirat kapható a hírlapárusoknál és előfizethető, megrendelhető a

STÚDIÓ KÖNYVESBOLTBAN

1138 Budapest, Népfürdő u. 15/d.

Nyitva tartás:

hétfő–csütörtök 8–16 óráig,

péntek 8–15 óráig

Telefon: 359-6461, 359-1964

e-mail: megrendeles@studiokonyvesbolt.hu

A könyvesboltban katonai- és biztonságpolitikai, hadtörténeti és haditechnikai könyvek széles választékban kaphatók.